

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาสุขภาพของประชาชนนับได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญที่นักวิชาการและผู้บริหารประเทศได้ตระหนัก และพยายามที่จะแก้ไขปรับปรุงคุณภาพชีวิตของทุกคนในประเทศให้ดีขึ้น ซึ่งสุขภาพของประชาชน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยที่รัฐบาลได้วางแผนพัฒนาการสาธารณสุขแห่งชาติไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่ผลที่ได้ยังไม่ดีเท่าที่ควร เพราะการแก้ปัญหาทางสุขภาพของประชาชนนั้นต้องดำเนินการหลายด้านพร้อม ๆ กัน ปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เนื่องมาจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ เช่น โรคทางเดินอาหาร โรคขาดสารอาหาร โรคในช่องปาก ซึ่งโรคต่าง ๆ เหล่านี้เป็นโรคที่สามารถป้องกันได้ แต่ปัญหาดังกล่าวก็ยังเกิดขึ้น เป็น เพราะประชาชนมีพฤติกรรมทางสุขภาพที่ไม่ดี อันเป็นผลจากสาเหตุสำคัญประการหนึ่งคือ การขาดการศึกษา ถ้าประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสุขภาพทางด้านป้องกันและส่งเสริมได้แล้ว ก็ย่อมจะสามารถลดปัญหาโรคภัยไข้เจ็บเหล่านั้นให้น้อยลงหรือหมดไปได้ (กนิษฐา กล่อมเกล่า 2525: 1)

จากแนวคิดดังกล่าว ตลอดจนถึงในปัจจุบันบริการด้านสาธารณสุขยังมีปริมาณไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน แม้ว่ากระทรวงสาธารณสุขจะได้พยายามปรับปรุงวิธีการให้บริการเพื่อแก้ปัญหาสาธารณสุขของประเทศอย่างเต็มที่แล้วก็ตาม ยังปรากฏว่าบริการสาธารณสุขไปถึงประชาชนน้อยมาก ดังนั้นประชาชนจึงจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสาธารณสุข โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาความต้องการของเขา จึงได้มีโครงการสาธารณสุขมูลฐานเกิดขึ้น กระทรวงสาธารณสุขมีนโยบายที่จะสนับสนุนให้มีผู้นำชุมชนในด้านส่งเสริมอนามัยเมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียนไปแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการที่มีแผนเร่งรัดปรับปรุงพัฒนาเด็กและเยาวชนให้ เป็นผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย โดยคาดหวังว่าชุมชนหลังจากเด็กและเยาวชนนี้จะสามารถช่วยกันดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง ครอบครัว ตลอดจนเป็นตัวอย่างที่ดีของชุมชน อันจะมีส่วนช่วยให้ทุกคนบรรลุถึงการมีสุขภาพที่ดี (2526: เอกสารอัดสำเนา อ้างถึงโครงการนำทางสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต)

เพื่อนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งตรงกับจุดประสงค์ของ
หลักสูตรวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพสาขาการสาธารณสุขที่ว่า ประสงค์ให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะเพียงพอ
ที่จะช่วยเหลือดูแลสุขภาพของประชาชนได้ในระดับงานสาธารณสุขมูลฐาน และมีความรับผิดชอบต่อ
ปัญหาสาธารณสุขของชุมชน (กรมวิชาการ 2528: 1)

รัฐบาลมีนโยบายที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศชาติให้ดีขึ้น ตามแผน
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 และ 6 รัฐบาลจึงมอบหมายให้ 4 กระทรวงหลัก
เป็นแกนกลางในการพัฒนา คือ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์ และกระทรวงมหาดไทย ทั้งนี้โดยถือหลักว่าพัฒนาชีวิตประชากร เพื่อให้เป็นทรัพยากรที่
สำคัญของชาติ แต่การที่ประชากรจะมีคุณภาพที่ดีนั้นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคคล และองค์การ
ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยทางกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุขมีบทบาทสำคัญในการ
พัฒนาสุขภาพอันเป็นพื้นฐานของคุณภาพชีวิต จึงได้ประสานงานร่วมกัน โดยกระทรวงสาธารณสุข
มีหน้าที่รับผิดชอบให้บริการด้านการรักษา และส่งเสริมสุขภาพของประชาชน กระทรวงศึกษาธิการ
มีหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อปลูกฝังพฤติกรรมสุขภาพตลอดทั้งการจัดสิ่งแวดล้อมและให้บริการ
ด้านสุขภาพ เพื่อการมีสุขภาพที่ดีขณะอยู่ในสถานศึกษา การพัฒนาสุขภาพโดยกระทรวงศึกษาธิการได้
ดำเนินการหลายรูปแบบโดยให้สอดคล้องและสัมพันธ์กับปัญหาของท้องถิ่น (สุภาพ คำวัง 2530: 1)

เมื่อกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาชาติจากระบบ 7-3-2
มาเป็นระบบ 6-3-3 ตามแผนการศึกษาชาติฉบับพุทธศักราช 2520 นั้น กระทรวงสาธารณสุขมี
แนวคิดที่ว่าน่าจะจะได้จัดทำหลักสูตรพื้นฐานสำหรับผู้จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่จะศึกษาต่อหลักสูตร
วิชาพยาบาล หรือผู้จบมัธยมศึกษาตอนปลาย หากไม่ต้องการศึกษาคือก็สามารถประกอบอาชีพ
ด้านสาธารณสุขได้โดยเป็นพนักงานผู้ช่วย หรือพยาบาลประจำตึกผู้ป่วยตามโรงพยาบาลต่าง ๆ ได้
ทั้งยังเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้การสาธารณสุขมูลฐานของประเทศมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพราะ
พื้นฐานวิชาการสาธารณสุข เป็นการเรียนเพื่อให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน มีการป้องกันโรค
ส่งเสริมสุขภาพตลอดจนสามารถดูแลรักษาตนเองและผู้อื่นขั้นพื้นฐานได้ (กรมวิชาการ 2528: 71)
จากแนวคิดอันนี้ในปลายปี พ.ศ. 2524 กระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงศึกษาธิการจึงได้
ประชุมหารือในหลักการร่วมมือกันดำเนินการจัดทำหลักสูตรวิชาสาขาการสาธารณสุขขึ้น เป็นวิชา

พื้นฐานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งในโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ระบุว่า วิชาพื้นฐานอาชีพมีอยู่ 6 สาขาวิชา คือ ช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม คหกรรม พาณิชยกรรม ศิลปกรรม และศิลปทัศนกรรม ซึ่งวิชาพื้นฐานเหล่านี้ไม่ได้เอื้ออำนวยแก่นักเรียนที่เรียนตามแผนการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ที่เตรียมเพื่อการเรียนแพทย์ พยาบาลและการสาธารณสุข ดังนั้นกรมวิชาการจึงดำเนินการยกร่างหลักสูตรและกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรวิชาพื้นฐานการสาธารณสุข เป็นวิชาเลือกพื้นฐานในปีการศึกษา 2528 (จิตรรา ทองเกิด 2528 : 17)

เมื่อมีการประกาศใช้หลักสูตรนี้แล้วทางกรมวิชาการจึงได้พิจารณาพร้อมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนดเงื่อนไขการเปิดสอนตามหลักสูตร เกี่ยวกับวุฒิของครูผู้สอน การอบรมครูผู้สอน และครูปฏิบัติการ ตลอดจนสถานที่ฝึกงานของนักเรียน และยังได้พิจารณาถึงมาตรการในการควบคุมคุณภาพและประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับ ถึงแม้ว่าหลักสูตรวิชาพื้นฐานอาชีพสาขาการสาธารณสุขได้ประกาศใช้มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2528 แล้วก็ตาม แต่เป็นหลักสูตรที่ประกาศใช้โดยมิได้มีการทดลองใช้มาก่อนจึงไม่มีโอกาสได้ทราบถึงข้อบกพร่องปัญหา หรืออุปสรรคต่าง ๆ ที่มีในหลักสูตร ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องการศึกษาถึงสภาพและปัญหาในการใช้หลักสูตรไปพร้อม ๆ กับขณะที่หลักสูตรดำเนินการใช้อยู่เป็นระยะ ๆ และเมื่อหลักสูตรใช้ครบกำหนดเวลาแล้ว กล่าวคือ เริ่มใช้เมื่อปีการศึกษา 2528 เป็นต้นมาจนถึงสิ้นปีการศึกษา 2530 ถือว่าเป็นการนำเอาหลักสูตรไปใช้ครบชั้นเรียนแล้ว แต่การศึกษาคิดตามผลการใช้หลักสูตรวิชาพื้นฐานอาชีพสาขาการสาธารณสุขยังไม่มีปรากฏ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและเล็งเห็นว่าควรจะได้มีการศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรในวิชานี้ และผู้ที่ให้ข้อมูลต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีคือ ผู้ที่นำเอาหลักสูตรไปใช้จริง ๆ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษา ดังที่ มารศรี ภิรมย์ราช (2519 : 50) ได้กล่าวไว้ว่า

ในการนำเอาหลักสูตรไปใช้ให้สัมฤทธิ์ผลนั้น จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรหลายฝ่ายในโรงเรียน ซึ่งได้แก่ผู้บริหาร หัวหน้าหมวด ครูผู้สอน นักเรียนและเจ้าหน้าที่จากบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนำเอาหลักสูตรไปใช้ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ครูผู้สอนเป็นตัวละครที่สำคัญที่สุด ดังนั้นครูจึงต้องมีความรู้และทำความเข้าใจกับหลักสูตรและการสอน เพื่อที่จะสามารถจัดกิจกรรมการสอนที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน ส่วนผู้ที่มิมีบทบาทที่น่าจะกล่าวถึงคือ ผู้บริหารซึ่งจะต้องเป็นผู้ให้คำแนะนำ ให้ความสะดวก ตลอดจนกำลังใจ เพื่อให้การเรียนการสอนบังเกิดผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตร ศึกษานิเทศก์จะ

เป็นผู้ช่วยชี้แนะในการแก้ปัญหา และ เสนอแนะ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

โดยที่หลักสูตรวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพสาขาการสาธารณสุขมีจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เน้นที่จะให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะช่วย เหลือดูแลสุขภาพของประชาชนได้ในระดับงานสาธารณสุขมูลฐาน เน้นด้านจิตวิทยาพัฒนาการในเรื่องการเจริญเติบโต และพัฒนาการของมนุษย์แต่ละวัย รวมทั้งให้เข้าใจปัญหาสุขภาพ สาเหตุการเกิดโรค และการป้องกันลดจนการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนจึงต้องให้นักเรียนได้รับทั้งความรู้และทักษะอย่างเพียงพอ เน้นในการเรียนทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติ

เนื่องจากหลักสูตรวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพสาขาการสาธารณสุข เป็นหลักสูตรที่เพิ่งมีการประกาศใช้ในปีการศึกษา 2528 และมีโรงเรียนที่มีความพร้อมและสามารถเปิดทำการสอนได้เพียง 27 โรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร 4 โรงเรียน และในส่วนภูมิภาคทั่วทุกเขตการศึกษาอีก 23 โรงเรียน เพื่อที่จะได้ทราบว่ามีสภาพการใช้หลักสูตร และปัญหาการใช้หลักสูตรเป็นอย่างไร บรรลุตามเป้าหมายหรือจุดประสงค์เพียงใดหรือไม่ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อนำผลการวิจัย เสนอ เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร และการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพสาขาการสาธารณสุข
2. เพื่อศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพสาขาการสาธารณสุข
3. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพสาขาการสาธารณสุข

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา เฉพาะความคิดเห็น เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพสาขาการสาธารณสุขของบุคคลต่อไปนี้

- 1.1 ผู้บริหารในโรงเรียนที่เปิดสอนวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพสาขาการสาธารณสุขเมื่อปีการศึกษา 2528 จำนวน 27 โรงเรียน

1.2 ครูผู้สอนวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพสาขาการสาธารณสุขที่ได้รับการอบรมการใช้หลักสูตรแล้ว จำนวน 54 คน

1.3 บุคลากรทางการศึกษาที่ทำหน้าที่ในการนิเทศก์ ติดตามให้การแนะนำในการจัดการเรียนการสอน จำนวน 12 คน

2. สภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพสาขาการสาธารณสุขสำหรับการวิจัยครั้งนี้สภาพการใช้หลักสูตรมี เนื้อหาครอบคลุมด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 2.1 ด้านหลักสูตร
- 2.2 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน
- 2.3 ด้านสื่อการเรียนการสอน
- 2.4 ด้านการแนะแนว
- 2.5 ด้านการวัดและประเมินผล
- 2.6 ด้านสถานที่ปฏิบัติงานหรือฝึกงาน

ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้วิจัยถือว่าผู้บริหาร ครู และศึกษานิเทศก์ มีความรู้ในสภาพและปัญหาในการใช้หลักสูตรวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพสาขาการสาธารณสุขไม่แตกต่างกัน

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพสาขาการสาธารณสุข ในโรงเรียนที่เปิดสอนในปีการศึกษา 2528 จำนวน 27 โรงเรียน

คำจำกัดความในการวิจัย

1. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการ, ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ, อาจารย์ใหญ่, ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการหรือหัวหน้าหมวดวิชา
2. ครูผู้สอน หมายถึง ครูที่ทำหน้าที่ในการสอนวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพสาขาการสาธารณสุขที่ผ่านการอบรม เมื่อปีการศึกษา 2528

3. มูลค่างานทางการศึกษา หมายถึง ศึกษานิเทศก์ เขตที่ทำหน้าที่ในการนิเทศ และติดตามผลการจัดการ เรียบการสอนในวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพสาขาการสาธารณสุขในเขต การศึกษาที่รับผิดชอบ

4. โรงเรียนที่เปิดสอน หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่เปิดสอนวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพสาขาการสาธารณสุขในปีการศึกษา 2528 จำนวน 27 โรงเรียน ได้แก่

4.1	โรงเรียน เบญจมาชานุสรณ์	อำเภอเมือง	นนทบุรี
4.2	โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย	อำเภอปากเกร็ด	นนทบุรี
4.3	โรงเรียนสมุทรสาครบูรณะ	อำเภอเมือง	สมุทรสาคร
4.4	โรงเรียนสะอาดเคฉิมวิทยา	อำเภอเมือง	ชุมพร
4.5	โรงเรียนท่าศาลาประสิทธิ์ศึกษา	อำเภอท่าศาลา	นครศรีธรรมราช
4.6	โรงเรียนอัมพวันวิทยาลัย	อำเภออัมพวา	สมุทรสงคราม
4.7	โรงเรียนสามชุกรัตนโกศาราม	อำเภอสามชุก	สุพรรณบุรี
4.8	โรงเรียนบ้านหม้อพัฒนาคุณูล	อำเภอบ้านหม้อ	สระบุรี
4.9	โรงเรียนสตรีนครสวรรค์	อำเภอเมือง	นครสวรรค์
4.10	โรงเรียนอุตรดิตถ์ครุณี	อำเภอเมือง	อุตรดิตถ์
4.11	โรงเรียนลำปางกัลยาณี	อำเภอเมือง	ลำปาง
4.12	โรงเรียนพุทธราชวิทยาลัย	อำเภอเมือง	เชียงใหม่
4.13	โรงเรียนบัว	อำเภอบัว	น่าน
4.14	โรงเรียนสว่างศึกษา	อำเภอสว่างดินแดน	สกลนคร
4.15	โรงเรียนอุตรดิตถ์คุณูล	อำเภอเมือง	อุตรธานี
4.16	โรงเรียน เชื่องในพิทยา	อำเภอเชื่องใน	อุบลราชธานี
4.17	โรงเรียนหคงนารี	อำเภอเมือง	มหาสารคาม
4.18	โรงเรียนสุรวิทยาคาร	อำเภอเมือง	สุรินทร์
4.19	โรงเรียนจอมพระประชาสรรค์	อำเภอจอมพระ	สุรินทร์
4.20	โรงเรียนศรียานุสรณ์	อำเภอเมือง	จันทบุรี
4.21	โรงเรียนสุนารีวิทยา	อำเภอเมือง	นครราชสีมา

4.22	โรงเรียนภูเขียว	อำเภอภูเขียว	ชัยภูมิ
4.23	โรงเรียนปรางค์	อำเภอปรางค์	ศรีสะเกษ
4.24	โรงเรียนศรีพุดผา	อำเภอพระโขนง	กรุงเทพมหานคร
4.25	โรงเรียนปัญญาวารคุณ	อำเภอหนองแขม	กรุงเทพมหานคร
4.26	โรงเรียนหอวัง	อำเภอบางเขน	กรุงเทพมหานคร
4.27	โรงเรียนสารวิทยา	อำเภอบางเขน	กรุงเทพมหานคร

5. หลักสูตร หมายถึง หลักสูตรวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพสาขาการสาธารณสุข ซึ่งกำหนดเป็นวิชาเลือกในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2524

6. การใช้หลักสูตร หมายถึง สภาพความเป็นจริงในการใช้หลักสูตรในลักษณะการปฏิบัติ การฝึกงาน การดูงาน

7. เอกสารหลักสูตร หมายถึง เอกสารที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการจัดทำเพื่อประกอบการใช้หลักสูตร เช่น หนังสือหลักสูตร คู่มือหลักสูตร คู่มือการสอนรายวิชา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย